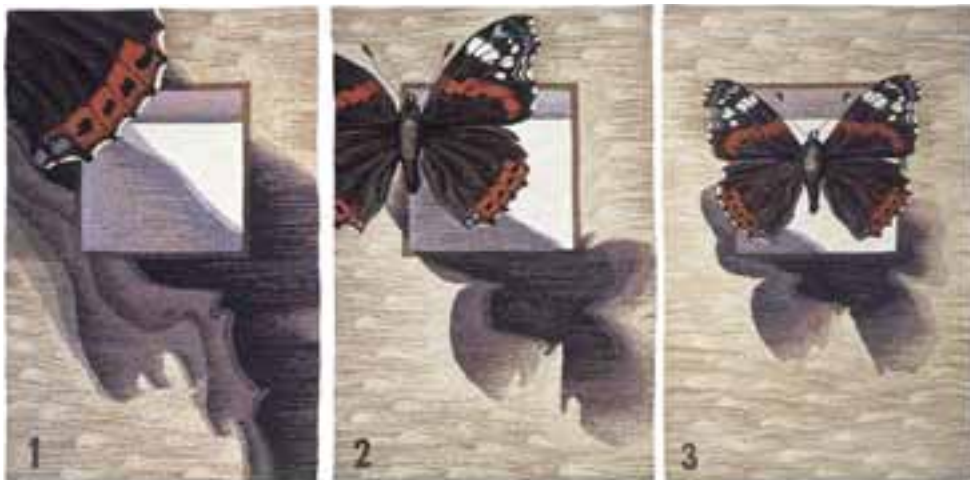

Predestinatio-sorozat 7, Oszlop (részlet), 2012–2013 / gyapjú, selyem, fémszál, ötös felvetés 245 x 175 cm

Nagy Iudit: *Így repült a pillangóm az ablakomba*, 1978 / triptichon, gyapjú, selyem, fémszál, 4,5-ös fölvetés, 82 x 54 cm (Budapest, VIII. kerületi Önkormányzat tulajdona)

Molnár Eszter

„ITT MINDEN ÖRÖMBE BOGÁRKA VÉSZ...”

NAGY JUDIT MUNKÁIRÓL

„A főiskola után, a hirtelen beállt nagy csöndbe, egy szobámba berepült és ott magától elpusztult lepke indította el bogár-gobelinjeim sorozatát.”¹ – idézi Szerényi Gábor Nagy Judit vallomását egy 1999-es újságcikkében.

Az ablakba repülő lepke és egyéb állatkákkal való találkozások hétköznapi eseménynek tűnhetnének, mégsem azok. *„Miközben ücsörögtem a szövőszék mellett, merengve a jövőmről, – egyszer csak nem hittem a szememnek –, mindenféle lepke, bogár röpködött a szobában, és öntudatlan modelljeim olyan szépek voltak, olyan tökéletesek. Először csak egyet örökítettem meg, aztán jött a többi portréja is sorban: a pávaszemesek, a szenderek, a cincérek, a szarvasbogarak, kabócák, mindenféle legyek, darazsak. Meghatározták az első munkálkodással töltött éveimet – rovamatúrákat szőttem és hímeztem, közben persze megtanultam igazán jól szőni.”*²

A (lélek)lepke érkezése, a már-már misztikus élményként és számos alkalommal elmesélt történet olyan hangsúlyosnak tűnik Nagy Judit művészé válásának történetében és ars poeticájában, hogy összevetésre érdemes Csontváry Kosztka Tivadar 1880. október 14-én Iglón észlelt égi hangjának³ motívumával, amelynek útmutatása alapján szintén egy egész művészi pálya indulhatott el.⁴ Titokzatos és mégis magától értetődően természetes azonban, hogy Nagy Judit rögtön megérti a lepke által köz-

vetített, alkotósors-indító üzenetet. A rovar-élmény olyannyira erős, hogy a rovar- és állatábrázolás Nagy Judit egész életpályáján megmarad, illetve vissza-visszatér. A művész ablakába repülő lepke 1978-ban egy háromrészes gobelin-triptychon készítésére ihlette. Csontváry elhagyja az állatábrázolásokat, Nagy Judit hűséges hozzájuk. Entomológiai érdeklődése, amelyet a biológus baráti közeg is támogatott, a művek sokaságát eredményezi. Köz hely, de megemlítenéd, ahhoz hogy egy téma gobelinre kerüljön, nyomós indok kell. A gobelinszövés a nagyregényekhez hasonlóan kitarást követelő tevékenység, hosszú hónapok, évek szívós munkájával készül a mű.

A Csontváry-áthallás kiegészíthető azzal, hogy a festő zsenéi között állatábrázolásokat (kitömött állatot ábrázoló portrékat, természettanulmányokat madarakról) és egy *Pillangók* címet viselő festményt is találunk, mely egy „iskolai tanszertáblának, éjjeli és nappali pillangók fekete alapon elhelyezett dekoratív sziluettjének hű rajza”. [Csontváry] „a természetrajzi illusztráció szabadságával festi a pápaszemeket, a halálfejes pillangó torz mintáját, a hímporos szárnyak arabeszkjeit.”⁵ Hasonlóan azokhoz a sötét alapra plasztikusan hímzett rovarfigurákhoz (*Légyfogó*, 1979, *Ebédlőabrosz*, 1981), amelyek egy 2020-as években folytatott műsorozatba illeszkednek.

1 Szerényi Gábor: Megátalkodott derűlátás, Nagy Judit munkái. *Népszava*, 1999. október 16.

2 Dvorszky Hedvig: *Nagy Judit*. Press Xpress Kiadó, Budapest, 2014, 11.

3 „Principálisom távoztával kiléptem az utcára, a rajzot elővettem tanulmányozásra: s ahogyan a rajzban gyönyörködöm, egy háromszögletű kis fekete magot pillantok meg balkezemben, mely figyelmemet lekötötte. E lekötöttségben fejem fölött hátulról hallom: Te leszel a világ legnagyobb napút festője, nagyobb Raffaelnél.” Csontváry Kosztka Tivadar Nagy önéletírását idézi= Romváry Ferenc, Csontváry-dokumentumok II, A Gerlőczy-féle Csontváry-kézirat Romváry Ferenc olvasatában, Új Művészet Kiadó, 11. Egy másik változatban: „Iglóra kerültem – Itt lepett meg egy napon a rajz / tudás egy picit mag is került a / kezembe s felülről valahonnan egy biztató / hang is a jövőre nézve / mely kötelező erővel hatott reám nézve” Vö. i. m, 131.

4 „A sugallat révén a hallucinációs élmény szocializálódhatott, és Csontváry fanatikus energiával megindult a jóslat teljesítése felé.” Németh Lajos: *Csontváry Kosztka Tivadar*. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest, 1964., 27.

5 Németh Lajos: *Csontváry Kosztka Tivadar*. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest, 1964., 36.

Nagy Judit: *Bőség* 1984/gyapjú, selyem, fémszál, 4-es főtvetés, 160x150 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)

Nagy Judit: *Évszakok I-IV*, 1982–1983/gyapjú, buklé, hernyóselyem, fémszál, mercerezett pamut, 4-es főtvetés, 173x95 cm (Mrs. Lilyana Heller tulajdona, Toronto)

Az *Így repült a pillangóm az ablakomba* (triptichon, gyapjú, selyem, fémszál, 4,5-ös felvetés, 82x54 cm) című kárpiton látható lepkének az ablak négyzetéhez közeledő alakját felülnézetből látjuk. Frank János a háromrészes gobelin fény-árnyék hatásainak bravúrára hívta fel a figyelmet: „*Bravúros a három különböző pozícióban lévő pillangó, s mivel a fényforrás konstans kezdetben elnyújtott, aztán kisebbedő, a mindig változó vetett árnyéka. Ez az árnyék most szöve van persze, nem önként adódik. Az árnyék ez a fénytani jelenség, különben ugyanolyan jelentékeny szereplője, mint a pontos rovartani leírás.*”⁶ A Frank által méltatott rovartani hitelességet és a virtuóz árnyékbábrázolást kiegészítve, most a gobelin konceptuális jelentéssíkjaire szeretném irányítani a figyelmet. Egyrészt az ablak nem ablakszerű, inkább egy képkeret benyomását kelti, de a pillangóra sem a naturalista vagy a természetes mozgást kifejező megjelenítés jellemző, hanem kifeszítve, rögzített nézőpontból, mintegy a képsíkra tűzve, emblémaként lebeg a képtérben. A gobelin elkészülésének körülményeiből következő már-már banális magyarázata ennek, hogy egy lepke, ez a lepke, valóságosan is beszállt Nagy Judit ablakába: „*Itt meghalt szegény, vergődött jó sokáig, és akkor a nyomorultja földobta a tappancsokat, és akkor én fölszúrta, de nem tetszett csak úgy a sima falon. Volt egy üres keret, amibe szépen beszúrta. Nézegettem, ahogy mentek a napok, napszakok, és olyan gyönyörűen vetette az árnyékot, hogy azon kezdtem gondolkodni, hogy hogyan lehetne háromdimenziósra szőni.*”⁷ Az eredmény pedig olyan, mintha három olyan fiktív áldokumentatív pillanatfelvételt, esetleg filmkockát látnánk, amelyek állapotváltozási stációkat, közeledést képviselnének a lepke és az ablak között.

A lepkemotívum értelmezésében számomra azonban kihagyhatatlan a szimbolikus olvasat. A szőtt lepke ilyenformán, ebben az átváltozott alakban már mást is képviselhet. Az archaikus hiedelmek szerint az emberi lélek pillangóvá változik. „*Az gynapos életű lepkék és más rövid életű lények a mulandó élet*”⁸ jelképei lehetnek. „*Embereknek és rovaroknak a metamorfózis motívumával is alátámasztott kapcsolata magyarázatot ad egyes rovarok (méh, darázs, légy, szúnyog, pók, hangya) totemösként való előfordulása*”⁹ is. A címben lepkém alakban szerepel a pillangó, személyesebbé téve a triptichonon megszőtt „filmet.” Az ablak üres vászonként vagy ha úgy tetszik, Nagy Judit művészi útjának tabula rasajaként, sőt a mindenkori képtér „veszélyes ürességéeként” is olvasható. A fényesen világító ablak¹⁰ tekinthető egy olyan kitöltetlen és még beszövetlen felületnek, sőt a mindenkori képtérnek is, amelynek ürességébe a léleklepke megérkezik. A lepke pedig nem-tudni-honnan jött isteni kézről kapott gondolatá, ihletté, sugalmazássá változva – egy nem várt pillanatban az ablakhoz repül.

A háromrészes gobelinen jól követhető az a folyamat, ahogyan a lepkeszárny árnya rávetül az üres képtérre. Ha a három lepkealak és az ablak közeledésének stációit filmkockaként értelmezzük, az az „Így jöttem” filmek¹¹ ironikus reflexiójaként, a hogyan váltam művésszé narratívába is beilleszthető volna. Az ablakot vagy képkeretet övező környezetet Nagy Judit a mozgásillúziót keltő moaré-szerűen hullámzó formákkal kereteli, mintegy pótolva a lepke merev megjelenítését, érzékeltetve, hogy itt mégiscsak mozgásról van szó. A szimbolikus-allegorikus értelmezés megfontolandó tehát a szakirodalom korábbi biológiai, rovartani hitelességet hangsúlyozó olvasatával szemben.

6 Frank János: *Így repült a pillangóm az ablakomba*. In Dvorszky Hedvig, *Nagy Judit*, 2014, 34.

7 Részlet Molnár Eszter Nagy Judittal készített mélyinterjújából (kézirat), 2021.

8 Rovarak szócikk = Mitológiai enciklopédia I. A magyar kiadás szerkesztője: Hoppál Mihály. Gondolat, Budapest, 1988., 222.

9 Rovarak szócikk = Mitológiai enciklopédia I. A magyar kiadás szerkesztője: Hoppál Mihály. Gondolat, Budapest, 1988., 222.

10 Leon Battista Alberti kijelentése alapján a festmény nyitott ablak, melyen keresztül a lefestett tárgy látható.

11 A magyar újhullám első vonulatához tartozó Gaál István- és Szabó István-filmek. Vö. Gelencsér Gábor Filmtörténet kurzusának szillabuszát: http://film.elte.hu/wp-content/uploads/2017/01/FJM-233_Magyar-filmtortenet-2_Gelencser_Gabor.pdf Letöltés ideje: 2022-10-15

A másik, az egész életműben hangsúlyos vonulat a művek művészettörténeti beágyazottságának kérdése. Miképp értelmezzük azt a Nagy Judit művészi stílusában jelenlévő már-már romantikus attitűdöt, hogy kárpitjainak stílusában és ikonográfiai eszköztárában is gyakran a múlt konvencióihoz nyúl? Frank János kijelentése szerint Nagy Judit „merít a manierizmusból, barokkból, rokokóból, biedermeierből és a – nemkülönbén historizáló – XIX. századi eklektikából. A régi stílusokból való szemezgetést ma is eklektikának hívjuk, a posztmodern egyik attitűdje ez”,¹² Frank szerint Nagy Judit kézzégyévé vált a „klasszicista keretelés.”¹³ Feltételezem, hogy „keretelésnél” többről van szó. Nagy Judit művészi stílusában a reneszánsz, barokk és klasszicista művészet ikonográfiai és stíluskonvencióinak inkább a kisajátítása történik. Habár kevésbé provokatív és személyes hangvételen, mint Cindy Sherman esetében, aki jóval később, 1990-ben Caravaggio Beteg Bacchusát választotta ki fotó-parafrázísának (*Cím nélkül No. 224*) tárgyául. Shermanhoz hasonlóan Nagy Juditnak szintén fontos a színházi díszletezés, a látvány megalkotottságára, színpadképszerűségére való hivatkozás. A *Keleti Károly utca 33.* című, 1986-ban szőtt kárpitot színpadképként vagy színházi metaforákkal megközelítve is elemezhetjük. A gobelin megfordítja a kint és bent síkjait azzal, hogy a bordűr sűrű ornamentikájába macskafejet rejt el, amely képviseli a látványra és a madárra egyszerre áhító ragadozó tekintetét, ugyanakkor magát a tekintetet: a mindenkori befogadó képet megragadó pillantását egyaránt. A rafinált tükrözési eljárás, az illuzórikus vagy térbeli hatásra törekvő repülő madáralakok, a gazdag, de sohasem túlszűfolt ornamentika ismét barokk stílusreminiscenciaként hatnak: a fák

és a növényzet gazdag, dús és burjánzó életörömét kifejezve.¹⁴

A *Bőség* című, több képsíkra bontható kárpit (gyapjú, selyem, fémszál, 4-es fölvetés, 170x180 cm, 1984) előterében egy drapériával letakart asztalon a reneszánsz-barokk csendéleteket idéző kompozícióban jelennek meg gyümölcsök és a lakoma fényűzését szolgáló tárgyak. Nagy Judit e stílusimitációval már-már becsapja a mindenkori befogadót, aki azt is hihetné, hogy régi kárpitot lát, de az asztalra szőtt Coca-Colás üveg megzavarja a múlt díszletei között zavartalan nosztalgiával sétáló nézőt. A kárpit közepsíkjában szereplő, absztraktabb megközelítésű idilli táj mintha egy más idősíkot képviselne, és az ég áttetsző kékjét képviselő legtávolabbi képsík a horizontvonalig vonuló bordűrként van megszöve. Ez azt sugallja, hasonlóan a *Keleti Károly utca 33.* című kárpithoz, hogy a kint és bent, a régen és ma viszonyai megfordíthatóak, a kárpit képterén és valóságkeretén belül biztosan megvalósítható az idő nélküli teljesség, szabadon átjárhatóak a korok.

A számos Nagy Judit-munkában megjelenő (*Évszakok I-IV.*, 1982–1983; *Csendélet pávával*, 1984.; *Vadászjelenet* 1991–1992 etc.) stílusimitáció vagy pastiche értelmezhető alkotói módszerként és stílusként egyaránt. Alkotói módszer, mert alátámasztja Nagy Judit rejtőzködő karakterét. A múlt képi pompájába rejtőzködés értelmezhető elvagyódásként, ugyanakkor egy rendkívül rétegzett, idézetekkel tarkított posztmodern stílusként, képi nyelvként is.

Nagy Judit úgy lép előre, hogy paradox homlok egyenest a múltba veti magát. Már pusztán azzal a konzervatív lázadásnak is beillő vállalkozással, hogy egy kifejezetten „avitt” műfaj, a gobelin sajátos nyelvét választja kifejezőeszközzé a 20-21. században. A *trompe l'oeil* festményekre kárpitnyelven

12 Frank János: A repülés története, Nagy Judit gobelinkiallítása. *Művészet*, 1987/4, 51.

13 Frank János: A repülés története, Nagy Judit gobelinkiallítása. *Művészet*, 1987/4, 51.

14 Sőt nemcsak a művek maguk idézik a barokk festmények vagy operadíszletek hangulatát, hanem alkalomszerűen a művek installálása és bemutatása a barokk lakomák egyfajta megidézése volt, Nagy Judit kiállításainak egyik megnyitóján: „Volt ott sündiszónó kítőmve, pocok, mókus, minden. Minden, amit el tudsz képzelni. rengeteg borostyánág, rengeteg gránátalma, de tudod, az egyik gyönyörűen kinyitva. A másikon narancsok, almák, hát alma sok volt, mert az volt a legolcsóbb. És akkor, hát mindenki [aktív volt], én két éjszaka sütöttem a mézes süteményt.” Részlet Molnár Eszter Nagy Judittal készített mélyinterjújából (kézirat, 2021).

Nagy Judit: *Átváltozás*, 1979/gyapjú, selyem, fémszál, 4,5-ös felvetés, 90x110 cm (Szombathelyi Képtár)

Nagy Judit: *Keleti Károly utca, 33*, 1986 / gyapjú, selyem, fémszál, 4-es fölvetés, 160x150 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)

Nagy Judit: A repülés története, 1981 / gyapjú, selyem, fémszál, 4,5-ös felvetés, 326x110 cm

utaló 1980-as *Szövés = életmód*, vagy az olyan, szintén trompe l'oeil hagyományokat követő munkák, mint az *Oleander szender* (1978) és a *Szarvasbogár* (1980), a gobelin fénykorát jelentő művészettörténeti korokra is utalnak. De a kárpit igazi, modern nyelvét még felfedezni képtelen, azt elnyomó festészet műfajára is. Szerényen visszafeleselve, sőt demonstrálva, hogy a gobelin formanyelvén is lehet trompe l'oeil-t csinálni.

Nagy Judit jelek, szimbólumok, ikonográfiai hagyományok és műfajok maszkjai mögé bújva szándékozik a jelenben megszólalni, nem rokontalanul, hiszen az elemzett művek készítésének idején is gyakori a társművészetekben ez az eljárás (gondolhatunk Weöres Sándor *Psychéjére*, vagy a barokk zene harmoncourt-i historikus zenei előadásmódjára). A csendélet, a trompe l'oeil, a (barokk) operadíszletek, a főúri és királyi kastélyok biedermeier vadászjeleneteiben való *bujkálás* – Nagy László *Versben bujdosó* című költeményének metaforáját kölcsönvéve – eredményeképpen megszülető, szerény és rejtőzködő, ugyanakkor pazar és életigenlő művészet lenyűgözi a szemlélőt ma is.

Nagy Judit

**A Múcsarnok Tisztelttel meghívja
Nagy Judit / Személyes átváltozások című
kiállításának megnyitójára
2022. november 10-én, csütörtökön 17 órára.**

Kiállítás címe:
EXHIBÍCIÓ *Exhibíció* U.K. a Múcsarnok művelődési központjában

A kiállítás megnevezése:
GENÉZIS *Metamorphosis*

A kiállítás kurátora:
KONDOR EKLÁSZI *Wald*

A kiállítás 2023. január 19-ig látható

We cordially invite you to the opening
of the exhibition *Judit Nagy / Personal
Metamorphosis* at 5 pm on Thursday,
10 November 2022

Kiállítás címe magyarul:
EXHIBÍCIÓ *Exhibíció* U.K. a Múcsarnok művelődési központjában

Kiállítás megnevezése magyarul:
GENÉZIS *Metamorphosis*

Kiállítás kurátora magyarul:
KONDOR EKLÁSZI *Wald*

A kiállítás 2023. január 19-ig látható

2022. 11. 11.
2023. 01. 19.

KM

Nagy Judit: Személyes átváltozások című kiállítása, Múcsarnok, 2022

Tárlatvezetés Nagy Judit kiállításán. Fotó: Nyirkos Zsófia